

Verslag van de werkgroep kinderpornografie

Ministerie van Justitie, 1986

INHOUD

1. Voorgeschiedenis	blz.	1
2. Taken van de werkgroep en terreinafbakening	blz.	2
3. Werkwijze	blz.	3
4. Algemene marktanalyse van kinderpornografie	blz.	5
5. De Nederlandse situatie	blz.	10
6. Ontwikkeling in rechtspraak en wetgeving	blz.	17
7. De handhaving van artikel 240b W.v.Sr.	blz.	20
8. Conclusies	blz.	26
9. Samenvatting van aanbevelingen voor de handhaving 240b W.v.Sr.	blz.	28
Bijlage (tekst artikel 240b W.v.Sr.)	blz.	29

1. Voorgeschiedenis

In november 1984 raakte Nederland in opspraak toen in de Verenigde Staten hoorzittingen werden gehouden van het "Senate Permanent Subcommittee on Investigations" onder voorzitterschap van Senator William V. Roth Jr. over kinderpornografie en pedofilie. In deze openbare en uitvoerig door de media verslagen hoorzittingen werd Nederland beschuldigd van een min of meer belangrijke rol bij de produktie van kinderpornografie. Deze beschuldigingen kregen ook in Nederland de nodige aandacht en leidden onder meer tot kamervragen. In zijn antwoord daarop liet de Minister van Justitie weten dat er geen aanwijzingen bestonden dat er in Nederland sprake is van seksueel misbruik van kinderen voor de commerciële produktie van kinderpornografie. In perspublicaties werd vervolgens onder meer door Defence for Children-Nederland en de vertrouwensarts A.J. Koers de suggestie gewekt dat er toch meer aan de hand zou zijn. Defence for Children-Nederland bood eind januari 1985 aan de Minister van Justitie een nota aan waarin een omvangrijk gecombineerd recherche-en wetenschappelijk onderzoek naar het verschijnsel kinderpornografie werd voorgesteld.

Een dergelijke onderzoeksopzet leek evenwel niet te worden gerechtvaardigd door de bij justitie bekende feiten, terwijl ook de vermenging van wetenschappelijke en opsporingsbelangen niet goed werkzaam werd geacht.

Toch vormde de ontstane onrust en de door rechterlijke uitspraken beïnvloede onduidelijkheid in optreden bij politie en justitie voldoende grond voor extra aandacht voor dit onderwerp. Na overleg met de vergadering van procureurs-generaal besloot de Minister dan ook tot de instelling van een werkgroep. Deze werkgroep werd als volgt samengesteld:

voorzitter: mr L.A.J.M. de Wit, arrondissementsofficier 1e klas te Amsterdam

leden: mr R.W.M. Craemer, officier van justitie, gedetacheerd op het Ministerie van Justitie (tevens secretaris),
J.M.C.M. Heesters, Hoofdinspecteur van de gemeentepolitie Amsterdam, chef van Jeugd- en Zedenpolitie,
mevr drs O.M.H. Knoet-Vrehan, officier I van de Algemene Inspectie van het Korps Rijkspolitie
mr M.J.M. Rijk, Inspecteur der Rijksrecherche 1e klas werkzaam bij de Centrale Recherche Informatiedienst (CRI)

2. Taken van de werkgroep en terreinafbakening

De werkgroep kreeg als taken mee:

- inventarisatie van bestaande en nog te ontvangen informatie m.b.t. kinderpornografie in Nederland
- het opsporen van eventuele binnenlandse distributiekkanalen
- een onderzoek naar herkomst en bestemming van aangetroffen kinderpornografie.

In de loop van haar werkzaamheden deed de werkgroep zoveel concrete indrukken op die van belang kunnen zijn voor de toekomstige handhaving van het verbod op kinderpornografie, dat zij het onverantwoord achtte deze niet te verwerken in een apart hoofdstuk. Zij realiseert zich daarmee haar taakopdracht enigszins uitgebreid te hebben.

De werkgroep heeft zich wel strikt gehouden aan het haar opgedragen onderzoeksterrein en zich uitsluitend beperkt tot kinderpornografie. Dit verschijnsel raakt aan of gaat soms op in het misdrijf van ontucht met personen beneden de zestien jaar. Dit gegeven blijkt steeds weer de discussie over kinderpornografie te overschaduwen en vaak te leiden tot misverstanden, niet in de laatste plaats vanwege de emotionaliteit die het misdrijf van het plegen van ontucht met kinderen pleegt op te roepen.

De strafbaarstelling van de gedragingen bedoeld in art 247 WvSr. is echter van geheel andere inhoud dan die verbonden aan de elementen van 240b WvSr. Bij kinderpornografie gaat het niet om de weergegeven gedragingen zelf, maar om het vastleggen daarvan of het verzamelen van kinderpornografische afbeeldingen met het oogmerk van (commerciële) productie en/of distributie.

De werkgroep heeft slechts dan het terrein van art 247 WvSr. bij het onderzoek betrokken wanneer dit voor een goede behandeling van het onderwerp kinderpornografie noodzakelijk was.

3. Werkwijze

De werkgroep ving haar werkzaamheden aan op 6 juni 1985. Allereerst werd besloten een inventarisatie te maken van de bij politie en justitie voor handen zijnde informatie.

Daartoe werden de Algemeen Inspecteur van de rijkspolitie, alle hoofdcommissarissen van gemeentepolitie en enkele commissarissen van politiekorpsen van gemeenten, waarin recentelijk van kinderpornografie sprake was geweest, aangeschreven met het verzoek bij hen beschikbare processen-verbaal en overige informatie terzake van kinderpornografie aan de werkgroep toe te zenden.

Omwille van de overzichtelijkheid en actualiteit werd de beperking gesteld, dat de informatie moest dateren van ná 1 januari 1984.

Alle aangeschrevenen reageerden; onder de verstrekte informatie bevonden zich 35 processen-verbaal.

De werkgroep nam kennis van het resultaat van het reeds eerder ingestelde onderzoek aan de hand van de door de Amerikaanse autoriteiten in januari 1985 ter beschikking gestelde gegevens en van de informatie die de ambtelijke delegatie die in juni 1985 de V.S. bezocht verzameld had.

Twee leden van de werkgroep woonden op uitnodiging van de FBI een cursus bij over de bij opsporing van kinderpornografie te gebruiken technieken; de daarbij opgedane ervaring brachten zij in de werkgroep in.

Via de Interpolkanalen werden de daarvoor meest in aanmerking komende landen verzocht eventueel beschikbare gegevens over Nederland in relatie met kinderpornografie op te zenden.

De inventarisatie fase werd tegen het einde van 1985 afgesloten. Aan de hand van de resultaten daarvan werd met meerdere politiekorpsen nader contact opgenomen door de vertegenwoordiger van de CRI in de werkgroep om door de werkgroep gesignaleerde ontwikkelingen ter plekke te onderzoeken. Deze werd ook bij meerdere nieuwe opsporingsonderzoeken betrokken, waardoor het voor de werkgroep mogelijk was haar bevindingen aan de praktijk te toetsen.

Om zoveel mogelijk inzage in de werkwijze van de handel in kinderpornografie te verkrijgen legde de werkgroep ook contacten met de branche van handelaren en uitgevers van pornografie.

ca. 20 vult?

De werkgroep bestudeerde de ingezonden processen-verbaal niet alleen om de markt van kinderpornografie (productie, distributie, bestemming) te kunnen analyseren, maar ook om te bezien of verbeteringen in opsporingstactiek mogelijk zouden zijn.

Ook onderzocht de werkgroep inbeslaggenomen kinderpornografie teneinde mogelijke samenhang in en/of herkomst van het gebruikte materiaal vast te stellen.

De grote hoeveelheid kennelijk uit Denemarken afkomstig materiaal rechtvaardigde een contact met de verantwoordelijke Deense autoriteiten, dat door een delegatie van de werkgroep werd gelegd op 25 en 26 maart 1986 te Kopenhagen.

Via de destijds voor het contact met de V.S. aangewezen contactambtenaren (leden van de werkgroep) hield de werkgroep zich op de hoogte van de ontwikkeling in de handel in kinderpornografie tussen Nederland en de V.S.

De werkgroep bleef ook na de inventarisatiefase nieuwe politieonderzoeken inzake kinderpornografie volgen die haar ter kennis kwamen en diende daarbij de betrokken instanties waar nodig van advies.

In maart 1986 formuleerde de werkgroep voorlopige conclusies, die zij besprak met vertegenwoordigers van Defense for Children International, landengroep Nederland, en de heer A.J. Koers, vertrouwensarts, die van bijzondere belangstelling voor het onderwerp kinderpornografie hadden blijk gegeven. Dezen beschikten niet over feiten of aanwijzingen die aanleiding zouden kunnen geven tot een andersluidende visie dan die welke was neergelegd in de voorlopige conclusies.

In april en mei 1986 voltooide de werkgroep haar rapportage; om deze een zo actueel mogelijk beeld te laten geven van de situatie, werd in begin mei op verzoek van de werkgroep met medewerking van enkele politiekorpsen nog een steekproef gehouden naar de beschikbaarheid van kinderpornografie in ons land.

4. Algemene Marktanalyse van kinderpornografie

4.1. Het begrip produktie

De werkgroep is bij herhaling gestoten op de verwarring die ontstaat wanneer gesproken wordt van produktie van kinderpornografie.

Daaronder kunnen immers twee dingen worden verstaan:

a. het misbruik maken van kinderen door hen seksuele gedragingen te laten plegen of te dulden die op foto of film worden vastgelegd; hierbij gaat het in feite meestal om het plegen van ontucht met personen beneden de zestien jaar (art. 247 Sr) of deelneming aan dat misdrijf.

b. het druktechnisch verzorgen, kopiëren, bundelen en dergelijke van kinderpornografische afbeeldingen; hiertegen richt zich het nieuwe artikel 240b Sr.

Zoals ook uit het verschil in strafdreiging blijkt, is de onder a. bedoelde vorm van produktie de ernstigste. Wanneer gesproken wordt van kinderpornografie zal men steeds moeten bekijken welke van deze twee varianten bedoeld wordt.

4.2. Verschijningsvormen

Om een goede indruk te krijgen van het verschijnsel kinderpornografie en de wijze waarop dit verschijnsel zich manifesteert, is het dienstig een onderscheid te maken naar de intentie van degene die kinderpornografisch materiaal maakt of bezit. Dit onderscheid was ook noodzakelijk voor de werkgroep om binnen de grens van de haar opgedragen taak te blijven: de bestudering van het verschijnsel kinderpornografie en niet van het plegen van ontucht met kinderen.

De werkgroep komt op basis van haar onderzoek tot een vierdeling.

1. Allereerst kan worden genoemd het pornografisch materiaal, gemaakt door hen die kinderen seksueel misbruiken. Uit haar eigen onderzoek, alsmede uit ervaringen van buitenlandse onderzoekers is de werkgroep gebleken, dat dergelijke ontuchtplegers vaak geneigd zijn hun slachtoffers te fotograferen of te filmen op pornografische wijze. Het gaat hier in eerste instantie om materiaal met een herinneringswaarde dat in principe in het bezit van de ontuchtpleger blijft. Kinderpornografie is in deze vorm een onderdeel van het zwaardere delict ontucht met kinderen. Het nieuwe artikel 240b richt zich niet op deze activiteit (aan het element "ter verspreiding" wordt niet voldaan).
2. De tweede categorie is het kinderpornografische materiaal (in dit

grijp
circuit

geval vaak uitsluitend foto's) dat door de ontuchtpleger, hierboven bedoeld, wordt geruild of uitgeleend aan anderen, gelijkgestemden. Er blijkt namelijk het nodige contact te bestaan tussen deze categorie ontuchtplegers, ook internationaal, waardoor deze ruilhandel wordt gestimuleerd. Deze vorm van verspreiden zal naar de letter vallen onder het bij artikel 240b strafbaar gestelde, maar is in zijn beperktheid niet het eerste doel van het nieuwe artikel. Toch schuilt er het gevaar, dat dit onderhands verspreide materiaal in de meer openlijke kinderpornografie opduikt, ook al is dit in eerste instantie niet de bedoeling van de maker geweest; het materiaal kan makkelijk in handen komen van iemand die er geldelijk voordeel mee wil doen.

3. Weer een stap verder gaat de ontuchtpleger die door hem vervaardigd materiaal ter beschikking stelt van het commerciële circuit; ofwel doordat hij reageert op de vele oproepen die in kinderpornografische publicaties worden gedaan om privé-materiaal op te zenden ofwel omdat hij zijn materiaal openlijk aanbiedt. Bij het vervaardigen van het materiaal zal wellicht de intentie om het te verspreiden niet vooropgestaan hebben (men bedenke ook dat publikatie altijd enig risico van ontdekking in zich draagt), maar deze intentie is later in ieder geval wel ontstaan.

4. Naast deze drie categorieën staat de categorie van de professioneel geproduceerde, puur commerciële kinderpornografie.

In deze categorie is het vrijwel onvermijdelijk onderliggend misdrijf van ontucht met kinderen ondergeschikt aan de bedoeling voordeel te behalen uit de produktie en verkoop van kinderpornografie.

De professionele, commerciële producent kan zijn materiaal op verschillende wijze verzamelen, allereerst kan hij het privébezit van ontuchtplegers proberen aan te boren; hierboven werd al gewezen op de oproepingen en advertenties die daartoe geplaatst worden. Bestudering van het inbeslaggenomen materiaal geeft de werkgroep de indruk, dat de in de V.S. verkondigde stelling, dat de commercieel verspreide kinderpornografie voor ca 70% uit deze bron afkomstig is, inderdaad opgaat. Dit materiaal kenmerkt zich door de vaak gebrekkige kwaliteit (zwart wit foto's, amateuristische filmopnamen, onherkenbaar gemaakte gezichten).

Daarnaast kan hij putten uit het kwalitatief vaak veel betere mate-

7

riaal, dat in de wereld van kinderpornografie omgaat: handelsreizigers in pornografisch materiaal of publicaties van de concurrentie die van voldoende kwaliteit zijn om overgedrukt te worden.

Veel kinderpornografische geschriften worden zó tot stand gebracht: een weinig scrupuleuze drukker selecteert en herschikt bestaand materiaal, voorziet het van een nieuwe kافت en wat goedkope tekst (of soms, om een meer maatschappelijk bewogen tintje aan zijn werk te geven, rofdruk van artikelen over pedofilie) en brengt het aldus op de markt. Het steeds weer opnieuw op allerlei verschillende plaatsen op de wereld in druk verschijnen van hetzelfde materiaal vormt hiervoor een duidelijke aanwijzing; ook verschijnen filmopnamen als fotomateriaal en -sinds de video zijn intrede heeft gedaan- oude 8mm-films op videocassettes.

De ernstigste vorm in deze categorie doet zich uiteraard voor als de commerciële producent zelf kinderen misbruikt of laat misbruiken ten einde kinderpornografie te vervaardigen.

4.3. Distributie

a. het ruilcircuit

ruil

6

Uit de hierboven geschetste verschijningsvormen is al gebleken dat er ook verschillende vormen van verspreiden zijn; enerzijds het onderhandse ruilcircuit, anderzijds het commerciële circuit.

De eerste vorm is naar het oordeel van de werkgroep niet op enigszins concrete wijze in beeld te brengen. Uitspraken over de omvang van dit ruilcircuit zijn zuiver speculatief. Het bestaan ervan is de werkgroep gebleken uit de bestudeerde processen-verbaal waarin meerdere malen sprake was van contacten die verdachten van het misdrijf van art 247 onderhielden met personen van gelijke geaardheid, welke contacten zich dikwijls over de grenzen uitstrekten en die aantoonbaar ook werden benut voor de uitwisseling van kinderpornografisch materiaal.

Dezelfde ervaringen heeft men ook in het buitenland opgedaan; de inhoud van contactadvertenties in pornografische blaadjes wijst ook in die richting en geeft het internationale karakter ervan aan.

Aangezien dit circuit in principe niet in de openbaarheid treedt, maar in de praktijk slechts een ondergeschikte rol speelt in ontuchtzaken, heeft de werkgroep haar aandacht slechts zijdelings hierop gericht. Wel wil zij nogmaals uitdrukkelijk stellen dat dit circuit uiteraard niet gesloten is zodat lekken naar het commerciële circuit

voorkomen.

b. het commerciële circuit

Kinderpornografie wordt in beginsel verhandeld langs dezelfde kanalen als overige vormen van pornografie, dat wil zeggen: via seksshops of door middel van bestellingen als bij postorderbedrijven. Volgens de pornografiehandelaren maakt kinderpornografie slechts een zeer gering onderdeel uit van de totale handel; daardoor valt het nauwelijks op hetgeen de opsporing ervan bemoeilijkt. Het ligt voor de hand dat in landen waar overige vormen van pornografie ofwel op grond van ontbreken van een wettelijk verbod ofwel feitelijk (bijvoorbeeld zoals in Nederland ten gevolge van verouderde wetgeving) ongemoeid gelaten worden, ook de beschikbaarheid van kinderpornografie groeit. Indien ook de produktie in druktechnische zin van kinderpornografie zelf zonder strafrechtelijke reactie mogelijk is, geldt dit temeer. Zo bestond in Denemarken enige jaren geen wettelijke belemmering tegen deze produktie van kinderpornografie hetgeen heeft geleid tot een groot aanbod van Deens materiaal, dat ook nu nog (6 jaar na invoering van het nieuwe verbod) duidelijk merkbaar is. Op kleinere schaal heeft zich zoiets ook in Nederland afgespeeld. De kinderpornografie manifesteert zich dan als legaal materiaal voorzien van duidelijke adressaanduidingen van uitgevers/samenstellers. Als regel evenwel probeert de distributeur zijn identiteit zorgvuldig verborgen te houden.

Er wordt veel gewerkt met postbusnummers; materiaal wordt zonder afzenderaanduiding of met kennelijk valse aanduidingen verstuurd, terwijl ook door verzending van uit een ander land de tracering van de plaats van herkomst wordt bemoeilijkt.

De werkgroep is gebleken van inwoners van de Bondsrepubliek Duitsland, die uitsluitend vanuit Nederland verzonden, maar ook van een Nederlandse zending (hoewel in dat geval geen kinderpornografie) die in Duitsland verzonden had moeten worden. Pornografisch materiaal blijkt soms ver van het land van produktie (in de zin van misbruik van kinderen) in de vorm van pornografische blaadjes of films verspreid te worden: in blaadjes die in West Europa zijn gedrukt werd materiaal aangetroffen dat in de V.S. was gemaakt, terwijl de blaadjes weer naar de VS werden verzonden; opnamen die kennelijk in Aziatische of Afrikaanse landen zijn gemaakt, worden aangetroffen in pornoboekjes die in Amerika of Europa worden uitgegeven.

De werkgroep heeft in al deze bewegingen geen vast patroon kunnen

ontdekken. Het meest waarschijnlijk is dat de handel in kinderpornografie beheerst wordt door incidenteel optredende gelegenheidshandelaren (waaronder handelsreizigers in pornografie) terwijl van tijd tot tijd waar dit zonder al te veel risico's mogelijk is ook de georganiseerde pornografiehandel kinderpornografie en passant meeneemt.

5. De Nederlandse situatie

5.1. Produktie

Het maken van foto's of films van hun slachtoffers door diegenen die kinderen seksueel misbruiken is een internationaal verschijnsel en komt dus ook in Nederland voor. Zolang het hierbij gaat om kinderpornografische afbeeldingen die onder de ontuchtpleger zelf blijven of in beperkte kring van andere ontuchtplegers verspreid worden (ruilcircuit) behoort dit verschijnsel niet tot het werkkerrein van de werkgroep; het gaat hier dan immers om het misdrijf van art 247 Sr. Dat is anders als er raakvlakken zijn met het commerciële circuit.

In dit verband is de werkgroep van mening dat vaak in opsporingsonderzoeken inzake art 247 Sr het mogelijk kinderpornografische aspect verwaarloosd wordt: de sporen die naar het commerciële kinderpornografiecircuit kunnen leiden, worden of niet herkend of niet benut. In hoofdstuk 7 wordt hierop nader ingegaan. In de door de werkgroep onderzochte periode (na 1 januari 1984) is één geval bekend geworden, waarin een ontuchtpleger door hem vervaardigd pornografisch materiaal van een van zijn slachtoffers aan een derde tegen betaling heeft geleverd.

De aandacht van de werkgroep heeft zich uiteraard vooral gericht op de commerciële produktie van kinderpornografie. Van commerciële produktie in de zin van het maken van pornografische foto's of films van kinderen met het doel deze op commerciële wijze te verspreiden is de werkgroep in de onderzoeksperiode in het geheel niets gebleken.

De beweringen die dienaangaande in de V.S. in het najaar van 1984 gedaan zijn missen dan ook naar het oordeel van de werkgroep iedere grond. Zij werden desgevraagd ook in de contacten met de V.S. niet door de Amerikaanse autoriteiten onderbouwd met enig feitenmateriaal.

In de onderzoeksperiode werd ook geen geval aangetroffen van commerciële produktie in de zin van de druktechnische verzorging van kinderpornografisch materiaal als bedoeld in hoofdstuk 4 onder 1b. Wel is de werkgroep gebleken dat deze vorm van produktie op beperkte schaal tot enkele jaren terug heeft plaatsgevonden in Nederland. Vooral de onder de naam "Lolita" op de markt gebrachte boekjes hebben Nederland een slechte naam bezorgd en worden bij inbeslagnemingen nog steeds vaak aangetroffen alhoewel de uitgave ervan al weer enige jaren terug gestaakt werd. Hierbij moet wel worden aangetekend dat niet alles wat onder de naam Lolita is of wordt uitgegeven in Nederland

dat is wat
meer is dat
voor kind ook
bereikt.

gedrukt is; veel daarvan is onmiskenbaar van buitenlandse afkomst. In totaal zijn de werkgroep zes firma's bekend geworden die zich waarschijnlijk in het verleden met de druktechnische verzorging of uitgave van kinderpornografische blaadjes hebben beziggehouden. Bij onderzoek bleken ze alle deze activiteiten te hebben gestaakt. De meeste kennelijk al enkele jaren geleden uit commerciële overwegingen; behalve op mededelingen daaromtrent uit de pornografiebranche, baseert de werkgroep deze indruk ook op de teruglopende kwaliteit van de meer recente kennelijk in Nederland samengestelde kinderpornografische blaadjes die de werkgroep wist te traceren. Van een enkele firma vermoedt de werkgroep dat ze het uitgeven van kinderpornografie pas naar aanleiding van de verhoogde aandacht van politie en justitie in 1984 heeft gestaakt. Uit contacten met de uitgevers van pornografie bleek, dat er behoefte bestond aan duidelijke aanwijzingen van justitie over wat nu wel en wat niet geoorloofd is. Naast wat hierover in hoofdstuk 6 zal worden opgemerkt, heeft men moeite met het begrip kennelijk beneden de 16 jaren. Een uitgever verleende inzage in zijn administratie; bij de foto's waarover hij beschikte waren verklaringen gevoegd van de fotografen waaruit moest blijken dat de modellen ouder waren dan 16 jaar en geen bezwaar hadden tegen publikatie (het betrof hier allemaal modellen uit het buitenland).

5.2. Distributie

Over de omvang van het ruilcircuit in Nederland (als nader aangegeven in hoofdstuk 4.3) kan de werkgroep geen uitspraak doen. Evenals elders bestaat het ook in Nederland, maar is het, evenmin als elders, in beeld te brengen.

De werkgroep heeft zich dan ook geconcentreerd op het commerciële circuit en is tot de volgende bevindingen gekomen.

Tengevolge van de liberalisering van pornografie in het algemeen nam in Nederland ook de beschikbaarheid van kinderpornografie toe in het kielzog van de meer gangbare vormen van pornografie. In de door de werkgroep onderzochte periode werden blijkens de verstrekte informatie in Venlo, Nijmegen, Wolvega, Hulst, Eindhoven, Amsterdam, Zwolle en Amstelveen processen-verbaal opgemaakt naar aanleiding van het aantreffen van kinderpornografie (alleen in Amsterdam volgde een strafvervolging, zie hoofdstuk 6), terwijl uit ingewonnen informatie is gebleken dat ook elders kinderpornografie verkocht werd.

hoe is dat
nagegaan?

Na de verhoogde aandacht van politie en justitie in 1984 liep evenwel de beschikbaarheid van kinderpornografie snel terug.

De indruk bestaat dat de seksshouders zich zonder meer distantiëren van dit onderdeel van hun handel als hierdoor hun bedrijf in op-spraak dreigt te raken. Daarbij zal zeker een rol spelen dat kinderpornografie slechts een zeer beperkte plaats innam in de Nederlandse pornografiehandel. De branche schat zelf het aandeel van kinderpornografie op circa 1% van de totale pornografie en omschrijft de Nederlandse vraag ernaar als zeer gering.

Kort voor de afronding van haar rapport is op verzoek van de werkgroep nog op verschillende plaatsen in ons land steekproefsgewijs gecontroleerd of de situatie in de loop van het onderzoek nog wezenlijk veranderd was. Het ging hier om de steden Rotterdam, Amsterdam, Den Haag, Groningen, Maastricht en Zwolle en om Zeeuws-Vlaanderen.

Deze steekproef bevestigde de tijdens het onderzoek ontstane indruk: alleen in Den Haag en Groningen werd nog enige kinderpornografie aangetroffen; op andere plaatsen niet. De beschikbaarheid in Den Haag en Groningen verklaart de werkgroep uit het feit dat de politie aldaar niet actief tegen kinderpornografie optreedt zolang daartoe van het verantwoordelijke openbaar ministerie geen duidelijke richtlijnen zijn ontvangen.

Mag de situatie op dit moment dan aanmerkelijk verbeterd zijn, uit de bevindingen van de werkgroep blijkt dat Nederland wel degelijk een rol in de distributie van kinderpornografie heeft gespeeld, waarbij het vooral ging om het voldoen aan buitenlandse vraag.

Met name uit onderzoek in de VS is die rol van ons land gebleken. In het fiscale jaar 1984 (van 1 april 1984 - 1 april 1985) werden door de Amerikaanse douane (US-customs) 2.069 inbeslagnemingen gemeld van kinderpornografie, die voor een belangrijk deel vanuit Nederland verzonden was. Ofschoon exacte cijfers niet door de VS werden verstrekt, lijkt het aan de hand van verkregen indicaties niet onverantwoord te stellen dat dit belangrijke deel maximaal 70% van het totaal was; dus ongeveer 1.400 verzendingen. Dit aantal moge in absolute zin, gehouden tegen het inwonersaantal van de VS niet dramatisch lijken, in relatieve zin is het bedenkelijk genoeg.

Door de Amerikaanse autoriteiten werden in januari 1985 gegevens betreffende de afzenders van kinderpornografie uit Nederland ter be-

schikking gesteld. In totaal bevatten deze gegevens 61 adressen in Nederland. 45 hiervan bestonden niet of de vermelde naam correspondeerde niet met aldaar woonachtigen of de afzender betrof een bedrijf (vaak hotels) dat niet met kinderpornografie in verband kon worden gebracht. De overige 16 adressen betroffen uiteindelijk 8 firma's bekend als sekswinkel of pornografiepostorderbedrijf. Een onderzoek ter plaatse leverde evenwel geen noemenswaardig resultaat op.

Het grote aantal verschillende, niet traceerbare adressen dat voor de verzending van dit materiaal wordt gebruikt duidt er naar het oordeel van de werkgroep op dat er geen sprake is van georganiseerde distributie; veeleer zal het hier gaan om verzending door vrienden of kennissen of door de geadresseerde zelf die het hier gekochte materiaal liever anoniem verzendt dan in zijn bagage met zich mee voert.

Via de kanalen van Interpol werd door de werkgroep aan de meest daarvoor in aanmerking komende landen (België, BRD, Denemarken, Zweden, Verenigd Koninkrijk en Canada) gevraagd opgave te doen van zaken waarbij sprake was van kinderpornografie en waarbij Nederlanders waren betrokken danwel Nederland als herkomst- of bestemmingsland werd genoemd. Er bleek alleen van een relatie met de BRD sprake te zijn: in twee gevallen, te Enschede en te Venlo, bleken personen van de Duitse nationaliteit een depot van kinderpornografie en een postbus te exploiteren. De Duitsers kwamen slechts naar Nederland om de postbus te ledigen en de bestellingen te verzenden. In beide gevallen bleken de cliënten voornamelijk Duitsers te zijn. Op verzoek van de Duitse autoriteiten werd het aangetroffen materiaal inbeslaggenomen. De strafzaken die hiermee samenhangen worden in de BRD behandeld.

Om een indruk te krijgen of de extra aandacht voor kinderpornografie in Nederland consequenties heeft gehad voor de uitvoer naar de VS werden de Amerikaanse autoriteiten verzocht cijfers van inbeslagnemingen te verschaffen. Daaruit bleek dat in het fiscale jaar 1985 in totaal 1.235 inbeslagnemingen werden verricht door de US-Customs. Opnieuw bleek het niet mogelijk een exact cijfer voor uit Nederland afkomstig materiaal te verkrijgen. Ofschoon het dark number niet bekend is lijkt de conclusie verantwoord, dat effect is uitgegaan van de repressieve activiteiten in Nederland.

Samenvattend kan worden geconcludeerd dat Nederland een relatief grote rol heeft gespeeld in de verzending van kinderpornografie naar de VS en Duitsland, zij het dat m.b.t. het laatste land deze verzending

→ Naol
naar V.S.

voor zover opgespoord vooral een Duitse aangelegenheid was. Aan de hand van de thans beschikbare gegevens concludeert de werkgroep dat deze rol in belangrijkheid duidelijk is afgenomen.

De beschikbaarheid in Nederland van kinderpornografie was tot 1984 relatief groot maar is vervolgens snel teruggelopen.

Thans wordt nog slechts sporadisch kinderpornografie aangetroffen vooral dáár waar politie en justitie nog niet van verhoogde activiteit op dit gebied hebben blijk gegeven.

5.3. Herkomst

Het grootste probleem waarvoor de werkgroep zich geplaatst zag was de herkomst van de in Nederland aangetroffen commerciële kinderpornografie vast te stellen.

Het merendeel van de aangetroffen drukwerken en videobanden bevatte geen duidelijke aanwijzing. Soms viel aan de hand van de gebruikte taal een vermoedelijke herkomst vast te stellen, maar veel materiaal was meertalig. Een enkele keer kon aan de hand van de gebezigde tekst in artikelen of advertenties uitgemaakt worden rond welk tijdstip de publikatie moet hebben plaatsgevonden. Men bedenke wel dat het hierbij gaat om de vaststelling van tijdstip en plaats van de druktechnische verzorging. De vaststelling van plaats en tijd waarop de afbeelding zelf gemaakt is, is een nog veel gecompliceerdere zaak. Kleding, meubilering en entourage, voorzover mede afgebeeld, geven soms enig houvast, evenals het type kinderen en volwassenen. Overtuigende bewijzen van herkomst levert dat evenwel niet op. Wel bleek uit onderlinge vergelijking van het aangetroffen materiaal dat vaak sprake is van een serie opnamen die voor meerdere publikaties wordt gebruikt. Ook bleek hetzelfde materiaal herhaaldelijk opnieuw gebruikt te worden en op het oog nieuwe publikaties bevatten veelal oud materiaal.

Op de rest van het aangetroffen materiaal werden wel aanduidingen betreffende de herkomst aangetroffen, soms zelfs volledige adressen. Het ging hierbij steeds om het adres van de drukker/uitgever. Er vanuit gaande dat deze aanduidingen als betrouwbare indicaties mogen worden beschouwd, kan worden vastgesteld dat het aldus identificeerbare materiaal vooral van Nederlandse en Deense afkomst is, waarbij het Deense aandeel op circa 70% van het totaal wordt geschat.

De Nederlandse adressen bleken in de pornografiewereld bekende adressen; hiervan kon echter niet aannemelijk worden gemaakt, laat staan bewezen, dat zij zich de laatste jaren aan het drukken of uitgeven van kinderpornografie hadden schuldig gemaakt.

De overvloed van kennelijk Deens materiaal was aanleiding voor de werkgroep om contact te leggen met de Deense autoriteiten. Daarbij is het volgende gebleken.

Denemarken loopt in ontwikkeling op het onderhavige terrein enigszins vóór op Nederland. De pornografie werd ruim 15 jaar geleden vrijgelaten hetgeen leidde tot een indrukwekkende groei van de pornoindustrie en het aantal sexshops. In 1980 werd onder druk van maatschappelijke bewegingen de kinderpornografie opnieuw strafbaar gesteld. Thans is de belangstelling voor porno hard teruggelopen; in het Kopenhagense straatbeeld valt nauwelijks iets van de vroeger zo florerende handel te bemerken. De resterende sexshops zijn vrijwel alle geconcentreerd in een deel van de Istedgade, waar op tweehonderd meter een twintigtal winkels te bezichtigen zijn.

Er is volgens de Deense autoriteiten geen sprake van een noemenswaardige lokale vraag naar kinderpornografie.

Vóór de introductie van de wet van 1980 werd er wel kinderpornografie gedrukt, zelfs in grote hoeveelheden, maar de indruk is dat deze vooral voor export was bestemd. Bij controles ná 1980 werd bij de grote pornoproducenten geen kinderpornografie meer aangetroffen; bij de kleinhandel wél een enkele keer, maar de extra aandacht die het verschijnsel heel even gehad heeft na de Amerikaanse interventie in 1984 heeft maar één zaak opgeleverd.

Behalve van de V.S. zijn er de laatste jaren geen klachten uit het buitenland geweest.

De Denen zijn zich er wel van bewust dat er veel materiaal van Deense oorsprong in de markt is; dat valt ook moeilijk te loochenen, gezien de duidelijke vermelding van Deense firma's en adressen op overal ter wereld aangetroffen kinderpornografie. Zij zijn er echter van overtuigd dat het hierbij moet gaan om restanten van de oude productie en eventuele roafdruk daarvan. De argumenten hiervoor zijn op de eerste plaats dat de expliciete naamvermelding op kinderporno na herinvoering van de strafbaarstelling niet erg logisch lijkt en op de tweede plaats dat al het aangetroffen materiaal, voor zover dat gecontroleerd kan worden al vóór 1980 in omloop was. Dit laatste komt overeen met de ervaring van de werkgroep.

Van een Deense "connection" met Nederland is de werkgroep niets gebleken voor zover het kinderporno betreft, waarbij aangetekend wordt dat met de bulk van legale pornozendingen vanuit Denemarken natuurlijk makkelijk kinderpornografie kan worden meegezonden. Om daarnaar ongericht te gaan zoeken is evenwel niet erg zinvol.

In de pornografiebranche werd behalve de Nederlandse en Deense firma's, die de werkgroep ook zelf makkelijk achterhaald had, ook melding gemaakt van Westduitse handelaren en uitgevers die kinderpornografie zouden leveren. De adressen werden aan de Duitse autoriteiten doorgegeven. Inmiddels werd vernomen dat een gedeelte van deze ondernemingen niet meer bestaat; de activiteit van de wél bestaande zullen aan een nader onderzoek worden onderworpen.

Het zal duidelijk zijn op grond van het bovenstaande, dat het niet goed mogelijk is met zekerheid te zeggen waar de thans in Nederland aangetroffen kinderpornografie vandaan komt.

Bij de werkgroep ontstond steeds meer het vermoeden, dat er een voorraad kinderpornografie aanwezig is in verschillende landen, die wellicht wordt aangevuld door middel van roofdruk. Er kan vermoedelijk niet gesproken worden van een grote "pornoberg"; het ligt meer voor de hand dat er hier en daar kleinere opslagen bestaan van waaruit deels op postorderbasis deels in wat grotere partijen verspreid wordt. Van een goed georganiseerd geheel kan nauwelijks gesproken worden.

Deze conclusie baseert de werkgroep vooral op de bevindingen:

- dat vrijwel steeds sprake is van materiaal dat al jarenlang bij de politie bekend is, al dan niet in een nieuwe publikatie;
- dat steeds weer kinderpornografie opduikt voorzien van adressen waar thans, voorzover de politie kan nagaan, geen kinderpornografie meer gedrukt wordt;
- dat op enkele plaatsen in ons land kleine opslagen van kinderpornografie werden aangetroffen, in Nederlands (Amstelveen) of in Duits (Enschede, Venlo) beheer.

b. Ontwikkeling in rechtspraak en wetgeving

De werkgroep heeft de stellige indruk dat de gang van zaken rond het verschijnsel kinderpornografie in Nederland belangrijk beïnvloed is door de ontwikkeling in rechtspraak en wetgeving. De commercie heeft de juridische ruimte die in de loop der jaren ontstond benut, waardoor de beschikbaarheid van kinderpornografie toenam, maar heeft zich, toen vervolgens het juridische tijf keerde, weer teruggetrokken. Voor het ontstaan van bovenbedoelde ruimte is met name van belang geweest het zgn. "Deep throat"-arrest van de Hoge Raad (28 nov. 1978, NJ 1979/93). Daarin werd geconcludeerd, dat ten aanzien van personen die de pornografische film Deep throat gingen bekijken mag worden aangenomen dat zij in weerwil van dat karakter van die film het aanschouwen van de film juist hebben gewild en derhalve daaraan geen aanstoot zullen nemen.

De Hoge Raad bevestigde met deze subjectieve uitleg van het begrip "aanstotelijk voor de eerbearheid" de gegroeide maatschappelijke opvatting dat de overheid zich niet moet mengen in de voorkeur van personen voor pornografie. Ofschoon het bedoelde arrest heel wel het terugdringen van de openlijke pornografiehandel mogelijk maakte, ontstond bij justitie en politie in het algemeen toch een zeer grote terughoudendheid om zich nog met pornografie te bemoeien. Seksshops rezen als paddestoelen uit de grond en het aanbod van pornografie werd in dubieuze zin steeds gevarieerder: nu "alles mocht" werd de handel in het meer bizarre en perverse materiaal als het ware aangetrokken. De werkgroep heeft ervaren dat in Denemarken exact dezelfde ontwikkeling zich heeft voorgedaan. Niet alleen kinderpornografie deed zijn intreden, maar ook pornografie met duidelijke sadistische trekken. Hierop volgde een maatschappelijke reactie, die in 1984 gestimuleerd werd door de eerste klachten uit de V.S. over uit Nederland afkomstige kinderpornografie.

In wetgevende zin had dit tot gevolg, dat het door de Minister van Justitie ingediende wetsvoorstel, dat in grote lijnen de door de rechtspraak ingeslagen weg moest formaliseren, werd aangevuld met een artikel waarin de voor pornografie in het algemeen geïntroduceerde liberalisatie voor kinderpornografie werd uitgesloten (zie Bijlage). De jurisprudentie lijkt deze bijstelling te volgen: Nog op 30 oktober 1984 werd door de Hoge Raad de beslissing van de Rotterdamse rechtbank gesanctioneerd dat uitlevering voor het verzenden van kinderpornografie niet toelaatbaar was omdat de vereiste dubbele strafbaarheid

ontbrak; daarop volgde de beschikking van de rechtbank tot teruggave van de inbeslaggenomen pornografie (waaronder kinderpornografie). Op 5 juni 1985 daarentegen oordeelde de rechtbank in Amsterdam dat het ter verspreiding in voorraad hebben van kinderpornografie strafbaar is. De Amsterdamse rechtbank baseerde dit oordeel mede op de stelling dat de strafwaardigheid van het verspreiden van kinderpornografie door een belangrijke meerderheid van de samenleving werd onderschreven en verwees naar het toen inmiddels door de Tweede Kamer geaccepteerde wetsvoorstel.

Een toetsing door een hogere rechter van de Amsterdamse opvatting heeft nog niet plaatsgevonden.

De werkgroep heeft ervaren dat er zowel bij politie als bij het openbaar ministerie nog al wat onzekerheid bestaat over de ten opzichte van kinderpornografie in te nemen houding. Terwijl in Amsterdam een sekswinkelier werd vervolgd voor het verspreiden van kinderpornografie gelaste elders in het land het OM teruggave van kinderpornografie aan de rechthebbende handelaar. Op den duur zal blijvende onduidelijkheid in het optreden van Justitie zeker weer leiden tot het daarop inspelen van de pornografiehandel. Deze handel stelt zich voorzover de werkgroep is gebleken thans zeer terughoudend op. De geruchtmakende Amsterdamse uitspraak heeft kennelijk indruk gemaakt evenals de extra aandacht die de politie vanaf eind 1984 voor kinderpornografie aan de dag heeft gelegd. Zoals elders al aangegeven is de kinderpornografie vrijwel geheel verdwenen uit de sekswinkels.

De werkgroep is op grond van die ontwikkeling dan ook van mening dat de ingevoerde strafbepaling van art. 240b mits op redelijke wijze gehandhaafd zeker kan leiden tot het einde van de distributiefunctie die ons land in kinderpornografie vervult. De werkgroep tekent daarbij aan dat op een enkel punt de redactie van het nieuwe artikel misschien enigszins in de weg staat aan het bereiken van het ermee beoogde doel. Nog vóór de invoering van het artikel blijkt de toevoeging "om verspreid te worden" bij het in voorraad hebben tot handhavingsproblemen te kunnen leiden: in een garage werd een voorraad kinderpornografie aangetroffen, waarvan de eigenaar beweerde dat het een uit de markt genomen partij betrof. Het is niet denkbeeldig dat zo'n uitvlucht de eerste jaren de betrokkenen nog van dienst kan zijn. Een ander punt is de uitdrukking "seksuele gedraging"; het is de vraag of de rechter zover zal willen gaan om daaronder te verstaan afbeel-

dingen van individuele kinderen en veel kinderpornografie bestaat dergelijke afbeeldingen.

Wat daar ook van zij de wijze waarop de sekshandel de ontwikkeling in rechtspraak en wetgeving heeft gevolgd geeft de werkgroep voldoende aanleiding om te durven stellen, dat de strafbaarstelling van art. 240b in de praktijk wel toereikend zal zijn. Men bedenke daarbij dat kinderpornografie een vrij onbeduidend onderdeel van de sekshandel uitmaakt; de sekswinkelier zal niet gauw bereid zijn de rust in zijn handel, die door voortdurend politieoptreden danig verstoord zou worden, op te offeren voor het beperkte voordeel dat voortzetting van verspreiding van kinderpornografie wellicht zou bieden.

Aparte aandacht besteedde de werkgroep aan de vraag of er naast het verbod van kinderpornografie niet ook een wettelijk verbod moet komen op het openlijk vragen of aanbieden van kinderpornografie. Zoals elders al opgemerkt, blijken uitgever van kinderpornografie hun cliëntele nog al eens op te roepen tot het opsturen van fotomateriaal. Hiervan gaat ongetwijfeld een zekere werking uit die de produktie van kinderpornografie bevordert. Anderzijds verschijnen in tijdschriften die al dan niet terecht de emancipatie van pedofielen beweren te bevorderen nogal eens advertenties waarin kennelijk kinderpornografie wordt aangeboden. De werkgroep is echter van mening dat een dergelijk verbod in de praktijk niet veel zal helpen, omdat het vrijwel steeds mogelijk zal zijn de bedoeling van een advertentie duidelijk te maken zonder gebruik te maken van voor een succesvolle strafvervolgning noodzakelijke bewoording. Het zal effectiever zijn indien de verdenking die de plaatsers van dergelijke advertenties op zich laadt, leidt tot een gericht opsporingsonderzoek.

7. De handhaving van artikel 240b WvSr

7.1. Verduidelijking van de norm

Het openbaar ministerie dient zich landelijk uniform en duidelijk op te stellen inzake kinderpornografie. Het onder bepaalde beperkingen vrijlaten van pornografie in het algemeen maakt ons land aantrekkelijk voor diegenen die uit commerciële of andere overwegingen willen proberen de grenzen van het toelaatbare te verleggen. Alleen een volstrekt duidelijke en consequente opstelling van justitie kan aan dergelijke activiteiten paal en perk stellen. Hierboven werd al aangegeven dat ook de pornografiebranche zelf om deze duidelijkheid vraagt.

Nu lijkt de in de wettekst gehanteerde terminologie verschillen in interpretatie mogelijk te maken: wanneer is er sprake van kennelijk jonger dan zestien jaar, wanneer van seksuele gedraging en wanneer van "om verspreid te worden". De politie zal hieromtrent zo goed mogelijk moeten worden geïnformeerd.

De werkgroep doet daartoe de volgende suggesties.

a. t.a.v. de leeftijdsgrens; in de VS heeft de wetgever onder meer lichamelijke kenmerken opgesomd om het correct schatten van de leeftijd van afgebeelde personen te bevorderen. De werkgroep ziet daar niet zo veel in. Het zal vooral het gezond verstand en ervaring met de materie moeten zijn die hier de grens aangeven. Mochten de afbeeldingen op zich geen volstrekte duidelijkheid bieden, dan kan de context waarin ze geplaatst zijn, met name de combinatie van tekst en afbeeldingen, de doorslag geven voor het ontstaan van een gerechtvaardigde verdenking.

Bij twijfel kan op den duur ook de opgebouwde ervaring bij de CRI (zie 7.4.) dienst doen, zeker als terzake van bepaalde afbeeldingen, die immers regelmatig in verschillende publicaties terugkomen, al veroordelingen zijn gevallen.

b. t.a.v. seksuele gedraging; zoals al eerder signaleerd kan de op dit punt gebruikte terminologie (seksuele gedraging waarbij iemand beneden de zestien jaar betrokken is) de vraag doen rijzen of de afbeelding van een kind afzonderlijk een verboden afbeelding kan zijn. De werkgroep is van mening dat die vraag bevestigend moet worden beantwoord; kinderpornografie bestaat voor een groot deel uit dit soort afbeeldingen en de wettelijke bepaling zou zijn doel in

belangrijke mate voorbij schieten als dergelijke afbeeldingen mede door werden getroffen.

Anderzijds kan natuurlijk niet iedere afbeelding van geheel of gedeeltelijk naakte kinderen als kinderpornografisch worden aangemerkt; de kennelijke bedoeling van seksuele prikkeling dient voorop te staan.

Dit alles overwegend komt de werkgroep tot de formulering dat als in art 240b bedoelde afbeeldingen mede moet worden beschouwd afbeeldingen van iemand, die kennelijk de leeftijd van zestien jaar nog niet heeft bereikt, al dan niet alleen in een zodanige houding dat daarmee kennelijk het opwekken van seksuele prikkeling wordt beoogd. Overigens kan ook hier op den duur de in de rechtspraak opgedane ervaring die bij de CRI zal worden opgeslagen als richtsnoer dienen.

c. t.a.v. het doel om verspreid (of openlijk tentoongesteld) te worden; eerder werd al gemeld dat reeds nu in de praktijk zich situaties voordoen waarbij dit vereiste vragen kan opwerpen. De extra aandacht van politie voor kinderpornografie heeft er ongetwijfeld toe geleid, dat het nodige materiaal uit winkels e.d. is verwijderd. Dat dit materiaal vervolgens allemaal vernietigd is, is natuurlijk niet erg waarschijnlijk. Integendeel, de werkgroep gaf in hoofdstuk 5 als haar indruk weer dat er meerdere kleinere opslagen bestaan van waaruit op bestelling geleverd wordt. Wanneer nu geen bewijzen bestaan voor het feitelijk plaatsvinden van die leveringen of beoogde leveringen (in de vorm van aangetroffen administratie, geplaatste advertenties e.d.) moet zo'n opslag dan ongemoeid gelaten worden? De werkgroep is van mening dat zoiets niet moet gebeuren. Als voldoende verdenking voor het feit dat verspreiding (c.q. openlijke tentoonstelling) beoogd wordt mag in haar opvatting onder meer ook gelden het feit, dat meerdere exemplaren van dezelfde afbeeldingen worden aangetroffen of dat de totale hoeveelheid materiaal een andere bedoeling zeer onwaarschijnlijk maakt.

De werkgroep meent met de boven weergegeven uitleg binnen de grenzen van de tekst van art 240b te zijn gebleven. Zij is er van overtuigd dat het door de wetgever met introductie van dit artikel beoogde doel geenszins gediend zal zijn met het bij voorbaat prijs geven van het vóórterrein, hetgeen bij een meer beperkte uitleg van het artikel door de vervolgende instantie het geval zou zijn. Met het geven van

een duidelijke interpretatie hoopt de werkgroep ook te bereiken als de handel in pornografie zelf zich binnen veilige grenzen terugtrekt.

7.2. T.a.v. de vervaardiging

Wanneer de verdenking bestaat dat iemand zich schuldig maakt aan de commerciële productie van kinderpornografie, zowel in de zin van misbruik van kinderen voor het vervaardigen van pornografische afbeeldingen als in druktechnische zin, zal als regel een gerechtelijk vooronderzoek moeten worden gevorderd en huiszoeking ter inbeslagname moeten plaatsvinden. Het leveren van het bewijs van dat misdrijf zal namelijk moeilijk worden als niet de vervaardigde afbeeldingen zelf in beslag genomen zijn. Daarnaast kan de administratie van zo iemand de politie veel informatie verschaffen over mogelijke andere betrokkenen en slachtoffers.

Daarnaast zijn er het belang van het slachtoffer, naast het algemene belang, dat diende is met de onttrekking aan het verkeer van deze vorm van pornografie.

Bij niet tijdige huiszoeking is de kans groot dat het bezwarende materiaal verdwenen is.

Ook de niet-commerciële productie van kinderpornografie, te weten het maken van pornografische afbeeldingen door de ontuchtpleger zelf voor eigen bezit, heeft in opsporingstechnische zin de aandacht van de werkgroep gehad, voorzover deze raakvlakken met het commerciële circuit kan hebben.

Aan de hand van de bestudeerde processen-verbaal is de werkgroep tot de conclusie gekomen dat er niet altijd voldoende aandacht wordt besteed in onderzoeken terzake van art 247 WvSr aan de mogelijkheid van de vervaardiging van kinderpornografie en het bestaan van lekken naar het commerciële circuit. Met deze mogelijkheid dient bij het verhoor van slachtoffers, waar mogelijk al bij de aangifte, rekening te worden gehouden. Het doen van huiszoeking zal ook hier zoveel mogelijk bevorderd moeten worden en als regel moeten plaatsvinden zodra er van enige vastlegging in de vorm van afbeeldingen van ontucht met kinderen sprake is. Daarbij zal niet alleen gericht gezocht moeten worden naar foto's en (video)filmmateriaal, maar ook naar contacten met mogelijke andere ontuchtplegers of met commerciële afnemers.

7.3. T.a.v. de distributie

De werkgroep is tot de conclusie gekomen dat het aanbeveling verdient bij de bestrijding van de distributie van kinderpornografie zo veel mogelijk in te spelen op de bereidheid die de pornografiehandel grotendeels aan de dag legt om de door justitie aangegeven koers te volgen.

In de preventieve sfeer is het van groot belang dat politie en justitie duidelijk aangeven wat wél en wat niet getolereerd kan worden (zie hoofdstuk 7.1.) en tegen het ontoelaatbare consequent optreden. Daartoe zou een periodieke controle op de gang van zaken bij seksshops gehouden moeten worden. Bij de meeste politiekorpsen is iets dergelijks al gebruikelijk; dit zou algemeen toegepast moeten worden, waarbij extra gelet zou moeten worden op de aanwezigheid van kinderpornografie.

In hoofdstuk 6 is aangegeven dat de werkgroep weinig heil ziet in het apart strafbaar stellen van de openlijke werving of aanbidding van kinderpornografie. Om dit verschijnsel tegen te gaan is het volgens de werkgroep effectiever om een opsporingsonderzoek in te stellen tegen degenen die zich hieraan schuldig maken op grond van verdenking van het misdrijf van artikel 240b WvSr. Wanneer dit consequent gebeurt, zal ook hiervan een preventieve werking uitgaan.

Wanneer overtreding van het verbod op distributie van kinderpornografie geconstateerd wordt, zal steeds het aangetroffen materiaal in beslag genomen moeten worden. Ook indien ter introductie van het nieuwe justitiële beleid een zogenaamde waarschuwingronde door de politie wordt gehouden zal dit moeten geschieden. De kans dat kinderpornografie anders weer elders opduikt is immers groot. Naast de strafrechtelijke dreiging zou wellicht ook in gevallen die zich daarvoor lenen, -men denke aan winkeliers die het verbod op kinderpornografie stelselmatig blijven negeren- in overleg getreden kunnen worden met het plaatselijk bestuur of niet een bestuurlijk optreden mogelijk is dat de overtreder direct in zijn nering zou treffen.

7.4. Verzameling, opslag en uitwisseling van informatie

Het is van belang dat het inzicht, dat door het onderzoek van de werkgroep verworven is in de markt van kinderpornografie en de rol

van ons land daarbij, blijvend actueel wordt gehouden.

Op landelijk niveau zou de CRI daartoe een verzameling van aangetroffen kinderpornografie moeten aanleggen met bijbehorende titelcatalogus. Inbeslaggenomen materiaal dat nog niet in deze catalogus voorkomt zou naar de CRI moeten worden opgestuurd. Op deze wijze zou het mogelijk zijn overzicht te houden over de ontwikkelingen op dit terrein, terwijl ook analyse van het beschikbare materiaal teneinde herkomst, datum van eerste verschijning en dergelijke vast te stellen, het beste op een centraal punt kan geschieden. De CRI zal ook namen van personen en bedrijven moeten registreren die in onderzoeken naar voren komen; hiervoor is noodzakelijk dat processen-verbaal waarin van kinderpornografie sprake is in kopie aan de CRI worden opgezonden.

Op lokaal niveau verdient het aanbeveling, dat per korps van gemeentepolitie en per district van de rijkspolitie een centrale afdeling of persoon optreedt als coördinator voor deze materie. Deze zou er op toe kunnen zien dat de in dit rapport gedane aanbevelingen, voorzover die tot beleid verheven worden, consequent worden nageleefd. Daarnaast zou deze het contact met de CRI kunnen onderhouden en als aanspreekpunt binnen het korps/district kunnen dienen.

Op internationaal niveau stelt de werkgroep voor, dat via de CRI en via de speciaal daarvoor aangewezen contactambtenaren (zie hoofdstuk 3) periodiek uitwisseling plaatsvindt van onderzoeksresultaten op het terrein van kinderpornografie met de meest daarvoor in aanmerking komende landen. Daarbij denkt de werkgroep met name aan de VS, Denemarken en de BRD.

7.5. Extra-belasting

De werkgroep heeft de stellige indruk dat de in dit hoofdstuk opgesomde activiteiten geen blijvende aanmerkelijke extra-belasting voor het politieapparaat vormen. Waar dit thans nog niet het geval is, zal zeker in het begin de regelmatige controle van bij pornografie betrokken bedrijven enig extra werk met zich meebrengen; wanneer echter de door de werkgroep verwachte aanpassing van de markt heeft plaatsgevonden zal dit extra werk nauwelijks voelbaar zijn. De door de werkgroep bepleite extra aandacht voor kinderpornografie

in 247 WvSr-zaken zal misschien wel blijvend een zekere extra belasting voor het politieapparaat betekenen, zij het dat het aantal van dergelijke zaken per korps vrij gering is zodat de verwachting gerechtvaardigd is, dat hieruit geen personele consequenties zullen voortvloeien.

Voor wat betreft de taak van de coördinerende afdeling of persoon op lokaal niveau die de werkgroep in hoofdstuk 7.4. heeft bepleit, ligt het voor de hand dat daarmee die afdelingen of personen worden belast die thans belast zijn met de opsporing van zedenzaken. Ook dit zal naar het oordeel van de werkgroep niet tot noemenswaardige extra-belasting leiden.

Ook de activiteiten die de CRI in de visie van de werkgroep op het gebied van kinderpornografie zou gaan ontplooiën zijn naar het oordeel van de werkgroep zonder al te veel problemen in deze organisatie in te passen, waarbij de werkgroep aantekent, dat deze activiteiten geheel passen in het beeld van de CRI zoals dat ook in het beleidsplan "Samenleving en Criminaliteit" is aangegeven (blz. 47 van bedoeld beleidsplan).

Overigens merkt de werkgroep hierbij op dat het verschijnsel kinderpornografie deze relatieve extra belasting ten volle verdient: men moet niet vergeten dat kinderpornografie vrijwel steeds slechts tot stand kan komen door het plegen van het ernstige delict van art 247 WvSr, daarnaast is de werkgroep bij de bestudering van de processen-verbaal en uit politieervaringen uit het buitenland gebleken, dat kinderpornografie vaak een belangrijke rol speelt bij dat delict; door het tonen van kinderpornografie probeert de ontuchtpleger zijn slachtoffers te bewerken.

Bovendien komt het de werkgroep voor dat het besef als kind op pornografische afbeeldingen te figureren die over de hele wereld verspreid kunnen zijn een blijvende ernstige psychische last kan vormen.

8. Conclusies

- Er zijn geen aanwijzingen voor het bestaan in Nederland van produktie van kinderpornografie in de zin van het seksueel misbruik maken van kinderen met als doel de commerciële vervaardiging van kinderpornografie.
- Ten aanzien van zes firma's bestaat het vermoeden dat zij zich in het verleden hebben bezig gehouden met het druktechnisch verzorgen en uitgeven van kinderpornografische werken; de meeste hebben deze activiteiten enkele jaren geleden gestaakt, terwijl een enkele waarschijnlijk pas naar aanleiding van de verhoogde aandacht in 1984 gestopt is.
- Kinderpornografie was tot 1984 relatief ruim beschikbaar in Nederland; thans wordt kinderpornografie nog slechts sporadisch aangetroffen in streken waar politie en justitie nog geen blijk hebben gegeven van actief optreden tegen het verschijnsel.
- Er zijn geen aanwijzingen voor het bestaan van een georganiseerd distributiesysteem voor commerciële kinderpornografie, noch binnenlands noch voor export.
- Vanuit Nederland is een verhoudingsgewijs aanmerkelijke hoeveelheid kinderpornografie verzonden naar de VS en Duitsland; recente informatie geeft aan dat deze verzending terugloopt.
- De in Nederland aangetroffen kinderpornografie bestaat voor het grootste deel uit amateuristisch materiaal, vermoedelijk gemaakt door ontuchtplegers voor privébezit, maar van lieverlee toch in het commerciële circuit geraakt.
- Het vaststellen van de plaats waar het pornografisch materiaal is opgenomen is slechts zeer incidenteel mogelijk; het in Nederland aangetroffen materiaal maakt het niet mogelijk een bepaalde plaats als min of meer belangrijke plaats van herkomst aan te wijzen.

Werkelijke
verplichting
alleen V.S!

- Voor zover het mogelijk is de plaats van druktechnische verzorging van in Nederland aangetroffen kinderpornografie vast te stellen, blijkt het meeste van Deens en Nederlandse oorsprong te zijn, daterend uit de tijd dat daarvoor in deze landen de juridische ruimte bestond.
- De handhaving van art 240b W.v.Sr. (verbod kinderpornografie) zal (tijdelijk) een relatief geringe extra-belasting van het politieapparaat met zich meebrengen, maar vormt geen structurele extra-belasting van betekenis.
- De bevindingen van de werkgroep rechtvaardigen niet het instellen van een omvangrijk nader onderzoek naar het verschijnsel kinderpornografie in Nederland.

9. Samenvatting van aanbevelingen voor de handhaving 240b W.v.Sr.

- Politie en Justitie dienen een uniforme interpretatie van art 240b WvSr te hanteren en deze zo duidelijk mogelijk uit te dragen.
- Het opsporings- en vervolgingsbeleid dient landelijk uniform te zijn.
- Verkooppunten van pornografie dienen regelmatig door de politie op aanwezigheid van kinderpornografie gecontroleerd te worden.
- Het openlijk aanbieden van of vragen naar kinderpornografie dient als regel tot een opsporingsonderzoek te leiden.
- Bij verdenking van commerciële productie van kinderpornografie dient als regel een gerechtelijk vooronderzoek gevorderd te worden en het doen van huiszoeking in een zo vroeg mogelijk stadium bevorderd te worden.
- Indien de politie stuit op een geval van ontucht met kinderen dient zij op de mogelijkheid van (niet-commerciële) kinderpornografie bedacht te zijn en het doen van huiszoeking in een zo vroeg mogelijk stadium te bevorderen.
- De CRI dient een archief bij te houden van in Nederland aangetroffen kinderpornografie.
- Per korps zal een centrale dienst of persoon het contact met de CRI over kinderpornografie moeten onderhouden.
- Periodiek zal de CRI de resultaten van Nederlands onderzoek dienen te vergelijken met de onderzoeksresultaten van de meest daarvoor in aanmerking komende landen.

Bijlage

De tekst van het onlangs in werking getreden artikel 240b Wetboek van Strafrecht:

Met gevangenisstraf van ten hoogste drie maanden of geldboete van de derde categorie wordt gestraft degene die een afbeelding -of een informatiedrager, bevattende een afbeelding- van een seksuele gedraging, waarbij iemand die kennelijk de leeftijd van zestien jaar nog niet heeft bereikt, is betrokken, hetzij verspreid of openlijk tentoonstelt, hetzij om verspreid of openlijk tentoongesteld te worden vervaardigt, invoert, doorvoert, uitvoert of in voorraad heeft.